

Posudek bakalářské práce

Jméno studenta: Markéta Burianová

Název práce: Komentovaný překlad: „The Positive Hero in Pre-revolutionary Fiction.“

Části hodnocení	Počet bodů
A (1-5) ¹ Porozumění, významová správnost, přesnost a úplnost, koherence v překladu	2
B (1-5) ² Stylistická vhodnost: adekvátnost překladatelských řešení vůči originálu a funkci překladu, koheze, AČV	3
C (1-5) ² Technická stránka celé práce: Gramatika, pravopis Interpunkce, překlady Převod dat a jmen Bibliografické citace, poznámky pod čarou	3
D (1-5) ¹ Překladatelská analýza (aplikace teoretických vědomostí v rozboru a v překladu textu – souvztažnost komentáře a překladu) Argumentace a struktura komentáře včetně míry a vhodnosti příkladů řešení	2
E (1-5) ² Teoretická podloženost komentáře (kontrastivní lingvistika, translatologie) Zvládnutí tematiky textu a její reflexe ve výchozím a cílovém kulturním prostředí	2
Body celkem	12
Poznámky hodnotitelky a témata k diskusi: viz níže	

V Praze dne: 5. 2. 2013

Oponent práce: Zuzana Šťastná

¹ 4 nebo 5 bodů znamená, že práce nemůže být doporučena k obhajobě

² 5 bodů znamená, že práce nemůže být doporučena k obhajobě

Poznámky hodnotitelky a témata k diskusi:

Studentka si vybrala velmi náročný text, který je místy vysoce abstraktní a překladatel musí při jeho převodu prokázat značné interpretační i formulační schopnosti. Myslím, že tyto schopnosti překladatelka v zásadě osvědčila, text nebyl celkově nad její síly a vzniklý překlad by se dal bez větších problémů redigovat.

Odborná problematika:

Přes celkové kladné hodnocení ale nelze pominout, že v textu zůstaly některé nepříjemné rusistické lapy. Nejvýraznějším z nich je mechanický překlad termínu *populists* a adjektiva *populist* na stranách 12, 23 a 27 jako *populisté, populistický*. Ruským *populistou* je možná současný fašizující poslanec Duma Vladimir Žirinovskij; autorčin termín zde ale odkazuje k hnutí *narodnickému* (název vznikl z obratu „chožděnije v narod“, tj. chození mezi lid, hnutí části ruské inteligence, která se snažila přiblížit lidu a vzdělávat ho). Česká odborná literatura v tomto případě, ostatně tak jako u mnoha jiných ruských reálií, přejímá označení z ruštiny (viz i překladatelkou jinde citovaný Hrala 2007); angličtí autoři někdy také pracují s termínem *narodnik*, někdy tak jako autorka překládají výše uvedeným výrazem latinského původu (lat. *populus* národ, lid). Tento terminologický problém bylo ovšem pro nerusistku obtížné odhalit, protože autorka ani velkým písmenem, ani nijak jinak nesignalizuje, že slovo *populist* používá ve smyslu, který je specifický pro ruské prostředí. Jelikož narodníci (o nichž by se překladatelka byla dočetla, že byli aktivní v 60. až 80. letech 19. století) zůstali neodhaleni, zůstala v textu i další chyba, záměna číslic v datu na str. 23, kde se mluví v překladu o „populistickém traktátu z roku 1847“ - ve skutečnosti jde o narodnický traktát z roku 1874.

Méně omluvitelnou chybou je dvojí odkaz na *rjazaňského prince* (str. 21, 22) tam, kde jde zjevně o knížete – ostatně, překladatelka sama už v dalších výskytech mluví o knížeti.

Dalšími rusistickými vadami na kráse pak je zkomolení jména jedné z hlavních postav *Bratrů Karamazových* na *starce Zosima* (*Zosima* je první pád daného jména) a také chyba, kterou překladatelce nerusistce opět nelze úplně zazlívát, protože je převzatá z originálu, a to zkomolení jména marxistického teoretika Georgije Plechanova (v originále Plechanov – mechanický přepis ruského fonetického [ch] jeho grafickou podobou „x“). Naopak je třeba vyzdvihnout, že překladatelka některé chyby v textu sama našla a opravila (*Somov – Sormov*).

Spíše výjimečně se v textu objeví významový posun způsobený neporozuměním – tak na str. 14 překladatelka interpretuje spojení *essays in hagiography* chybně jako *hagiografická pojednání*, přičemž se z kontextu jednoznačně jedná o pokusy psát v hagiografickém stylu, experimenty s formou hagiografie, protože se vzápětí konstatuje, že se autoři přes svou snahu těžit z tradiční popularity životopisů svatých nedokázali oprostít od soudobých románových konvencí.

Další významovou chybou je interpretace slova *native* ve větě *...basic Marxist concepts, once transplanted in Russian soil, tended to be shaped by native habits of mind*.

...základní marxistické koncepty, pokud jsou přesazeny do ruského prostředí, tíhnou k tomu, aby byly formovány přirozenými návyky mysli (str. 27)

Zde z kontextu jednoznačně plyne, že *native* znamená *místní, domácí*, tj. autorka chce říci, že Rusové marxistické koncepty bezděky přizpůsobují svým hluboko zakořeněným myšlenkovým návykům.

Zajímavým případem je věta dole na str. 54 originálu, kde autorka pravděpodobně chybně používá slovo *generic* jako adjektivum od *genre* (tento problém – zda existuje adjektivum od *genre* – řeší na internetových jazykových fórech i rodilí mluvčí). Překladatelka se drží originálu, což jí nelze zazlívat, nicméně z kontextu je, myslím, zřejmé, že je-li *Matka* oproštěna od románovosti a zavádí do literatury novou formu sekulární hagiografie, představuje posun *žánrový*, nikoli *generický*.

Problematická je podle mého názoru jedna z nejdůležitějších terminologických voleb, které překladatelka musela provést, totiž překlad termínu *consciousness*. Překladatelka převádí nejčastěji jako *vědomí* (popřípadě ojedinele i adjektivum *conscious* jako *vědomý* místo *uvědomělý*). V komentáři zdůvodňuje, proč se rozhodla neredukovat *consciousness* jen na politické uvědomění a proč překládá různě, někdy *vědomí*, někdy *uvědomění* (možná nejvhodnější pojem – *uvědomělost* – nepoužívá vůbec). Domnívám se ale, že ve spojeních jako „dialektika spontaneity a vědomí“ termín *vědomí* prostě nefunguje – jako relevantní čtenář takovéto stati, který snad nepostrádá předpokládané výchozí znalosti, jsem při prvním výskytu *takto popsané* dichotomie neměla ponětí, o čem je řeč, než jsem z dalšího kontextu vyvodila, že jde o protiklad *živelnosti* a *uvědomělosti* (mimochodem *takto* nazývaný i v marxistické odborné literatuře – nejde tedy, myslím, o autorčinu čistě osobní terminologii). Navíc tím, že překladatelka klade spontaneitu do protikladu s *vědomím*, vzniká dojem, jako by veškeré spontánní jednání bylo *nevědomé*, tj. jednající by se na ně například ani nepamatoval. Rozdíl mezi uvědomělostí a spontaneitou přitom spočívá v různé míře sebekontroly, nikoli v tom, že si v prvním případě svého chování jsme vědomi a v druhém nikoli. Podobně nešťastně jako „dialektika spontaneity a vědomí“ na mě působila spojení typu „nabyli vědomí“ či další níže uvedené příklady:

Gorky made his Pavel much more politically conscious
Gorkij přičkl Pavlovi mnohem silnější politické vědomí (lépe *Gorkého Pavel je politicky daleko uvědomělejší*)

it is not that the group “serious”, “stern” and “determined” means “conscious”
nejde o to, že by skupina [epitet] „vážný“, „přísný“ a „vzdorný“ měla znamenat „vědomý“
(lépe „*uvědomělý*“)

Domnívám se, že zde by bývalo vhodné konzultovat s někým ze starší generace, kdo má více pod kůží rétoriku historického materialismu – ostatně „živelnost“ a „uvědomělost“ jsou v jedné z internetových encyklopedií přímo označeny jako „kategorie historického materialismu“.

Naopak výborným řešením je podle mého názoru termín *superzápletka*, neboť přesně vyjadřuje, že jde o základní model zápletky, nadřazený všem ostatním, které jsou jeho pouhými variacemi.

Dílčí stylistické neobratnosti:

Na několika místech je věta formulována tak, že nejednoznačnost pádových koncovek ztěžuje orientaci v její struktuře – z kontextu sice posléze dovodíme, co je podmět, co předmět a co (případně) součást jiného větného členu, ale komfort čtenáře se takovýmito gramaticky nejednoznačnými formulacemi přece jen snižuje. Příklad (str. 18):

Kromě zaujetí bohostrůjcovským bludařstvím ovlivnilo Gorkého názorové procitnutí rovněž prostředí přímo protkané ruskou ikonologií.

Ne úplně ojedinělé jsou také řetězce abstraktních podstatných jmen v několikastupňové, zpravidla genitivní závislosti:
přisuzuje bolševické literatuře nálepku nositele tradice starší inteligence (str. 11)
tento akt byl následován sekularizovanou verzí křesťanského modelu smrti a přeměny (str. 12)
vyjádření role revolucionářského vůdce radikálního mýtu (str. 15)

Neústrojně opakování:
Radikální texty... ovlivnil příliv nových intelektuálních vlivů (str. 11)
Nedůslednost v převodu metafory:
přesedlat na nové koně, kteří je měli dovést (str. 15 - logičtěji *dovézt*)
podobně i na str. 29

Gramatika:

Třikrát se v textu objevuje chybné užití zájmena *svůj*, kdy se překladatelka domnívá, že i podstatné jméno je „skrytou“ sekundární predikací, která jeho užití odůvodňuje:

Právě z tohoto důvodu je kladný hrdina tolik důležitý (...) V této stati se budeme zabývat jeho evolucí skrze svou první velkou proměnu v Gorkého Matce.

...sledoval postupnou proměnu matky skrze svého syna...

přívlastek „klidný“ naznačoval hrdinovu vítěznou cestu od svého vlastního bouřlivého já (v tomto posledním případě je slovo *svého* redundantní a stačí ho jen vypustit)

K drobným pravopisným nedostatkům patří tvrdošíjně oddělování předložky od jména ve sprežkovém výrazu *zčásti* (zde, na rozdíl od slova *zvnějšku*, které překladatelka také píše z *vnějšku*, čeština už nepřipouští oddělené psaní jako dubletu) či oddělené psaní *víceméně*.

Komentář:

Komentář prokazuje dobrou orientaci překladatelky v tématu; mám k němu ale některé drobné připomínky:

Není mi jasné, proč autorka komentáře v souvislosti s tvrzením, že při rozhodování o podobě překladu pro ni nebude rozhodující intence vysílatelky textu, uvádí, že se „nebude striktně držet teorie skoposu“ (str. 31), když právě teorie skoposu intenci vysílatele za rozhodující faktor pro překlad nepovažuje.

V příkladu na str. 33, který má podle překladatelky dokládat přítomnost emotivní funkce, není, myslím, osobní názor vyjádřen o nic víc než ve zbytku textu - použití první osoby je zde spíše kontaktné, autorka vysvětluje, jak bude postupovat v další argumentaci.

Na str. 53, v příkladu, který má dokazovat „formální vyjadřování syntaktických vztahů“ v překladu oproti jejich větší implicitnosti v originálu, toho není v překladu „formálně vyjádřeno“ o nic víc než v originále – jen se středník nahrazuje tečkou, což těžko lze zařazovat pod hlavičku „intelektualizace“.

Není mi také jasné, jak to přesně je se „základními českými příručkami k danému tématu“, tj. k tématu socialistického realismu – autorka komentáře na str. 32 mluví o chybějící české odborné tradici a na str. 54 naopak o tom, že takovéto příručky jsou „stále hojnější“. Navíc má

zřejmě automaticky na myslí publikace současné; „marxleninskou“ terminologii (viz výše uvedený problém s „dialektikou živelnosti a uvědomělosti“) by ale mohla čerpat stejně tak dobře z publikací dobových, které jsou sice ideologicky zatížené, ale jako zdroj právě takovéto terminologie – pokud ji překladatel v textu dokáže identifikovat – posloužit mohou.

Toto všechno jsou ale dílčí připomínky – celkově se překladatelka s textem i komentářem vyrovnala relativně velmi dobře a toto hodnocení také navrhuji pro celou práci.